

SZENDY
and
SZENDY

MAGYAR VESEÁTÜLTETETTEK ÉLETMÓDJÁNAK VIZSGÁLATA

A projekt az Európai Közösség PHARE ACCESS programján keresztül pénzügyi támogatásban részesült.

Készítette: Szendy Béla

**Budapest
2005. november**

Szendy&Szendy
2100 Gödöllő, Kossuth L. u.66
Tel: 06-28-412233
Mobil: 06-20-3223779
E-mail: szendybela@fibermail.hu
Internet: www.szendy.ini.hu

Transzplantációs Alapítvány a Megújított Életekért
1138 Budapest, Váci út. 184
Tel: 236-0833
Fax: 239-0128
E-mail: transalap@acenet.hu
Internet: www.transaalap.hu

TARTALOMJEGYZÉK

1. A VIZSGÁLAT CÉLKITŰZÉSEI ÉS MÓDSZERE	3
1.1. A vizsgálat módszere és a veseátültetettek demográfiai helyzete Magyarországon	3
2. A VIZSGÁLAT FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI	6
3. A VESEÁTÜLTETETTEK CSALÁDI,- SZOCIÁLIS ÉS TÁRSADALMI HELYZETE A PRIMER FELMÉRÉS ALAPJÁN	9
3.1. A transzplantáció hatása a veseátültetettek életmódjára	9
3.1.1. A betegség kezdetének időpontja	9
3.1.2. A szervátültetés időpontja	10
3.1.3. A veseátültetettek véleménye a szervátültetés utáni állapotukról	11
3.2. A veseátültetettek szociális helyzete	12
3.2.1. A veseátültetettek transzplantáció előtti és az azt követő munkaviszonya	12
3.2.2. A veseátültetettek jelenlegi státusza	13
3.2.3. A nem dolgozó veseátültetettek indokai	14
3.2.4. A dolgozó veseátültetettek munkavállalási kategóriái	15
3.3. A veseátültetettek társadalmi helyzete	17
3.3.1. A családi állapot megváltozása a betegség idején	17
3.3.2. A családi állapot megváltozása a transzplantációt követően	18
3.3.3. A veseátültetettek véleménye a társadalmi kapcsolatokról	20

1. A VIZSGÁLAT CÉLKITŰZÉSEI ÉS MÓDSZERE

A felmérés célja az volt, hogy képet kapjunk a veseátültetettek társadalmi és szociális vonatkozásairól, életviteléről, valamint arról, hogy milyen demográfiai jellemzőkkel rendelkeznek. Jelen kutatás a 2003/004-347.02.02-04 Phare Access projekt részeként készült.

1.1. A vizsgálat módszere és a veseátültetettek demográfiai helyzete Magyarországon

Kérdőív 1-2. pontjai

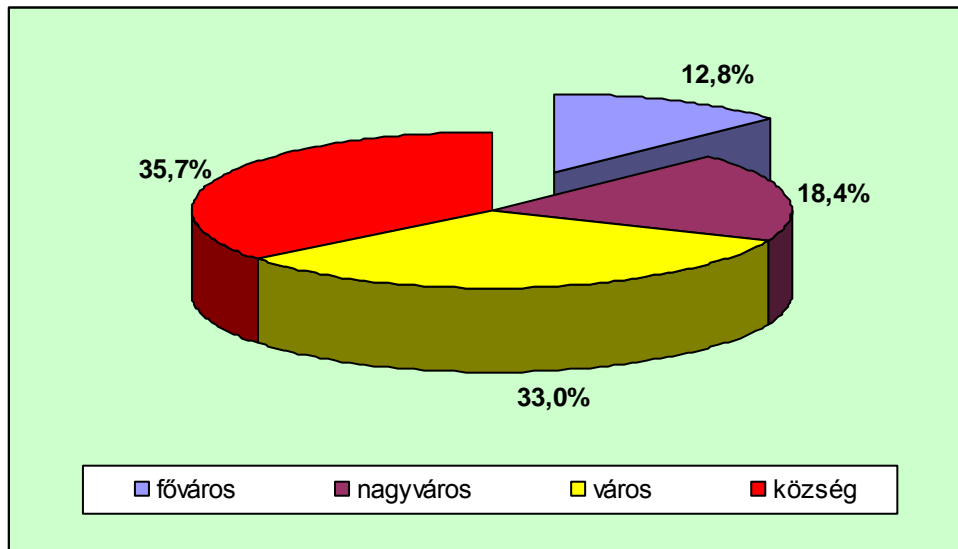
Jelenleg Magyarországon mintegy 2000 veseátültetett él, és ezen alapsokaságból, a vesetranszplantáltak közül kerültek ki a kérdezett személyek. A vizsgálat módszere személyes kérdőíves megkérdezés volt. A kérdőíveket, a személyiségi jogok maximális betartásával, a négy transzplantáló centrumban a rendszeres kontrolon megjelent betegek önkéntes alapon, név nélkül töltötték ki.

Jelen vizsgálattal ún. monitoring rendszerben megismételtük 2005. október 15-30. között ez év augusztusában elvégzett felmérést. A 200 kiosztott kérdőívből összesen **152 kitöltött kérdőívet** kaptunk vissza, amely az összes élő veseátültetett 7,6%-ával már elegendő arányt képez e réteg társadalmi és szociális helyzetképének kialakításához. A véletlenszerű kiválasztási technika egyben biztosította a veseátültetettek mintabeli reprezentativitását, vagyis a kapott válaszok jellemzik is egyben a vesetranszplantáltakat, ill. véleményüket az életvitelüket jellemző főbb kérdésekről.

A kitöltött kérdőívek adatait számítógépes adatrögzítő programmal rögzítettük, és a társadalmi és szociális kutatásokban általánosan alkalmazott SPSS adatfeldolgozó program segítségével dolgoztuk fel.

1. ábra

Lakóhely szerinti megoszlás

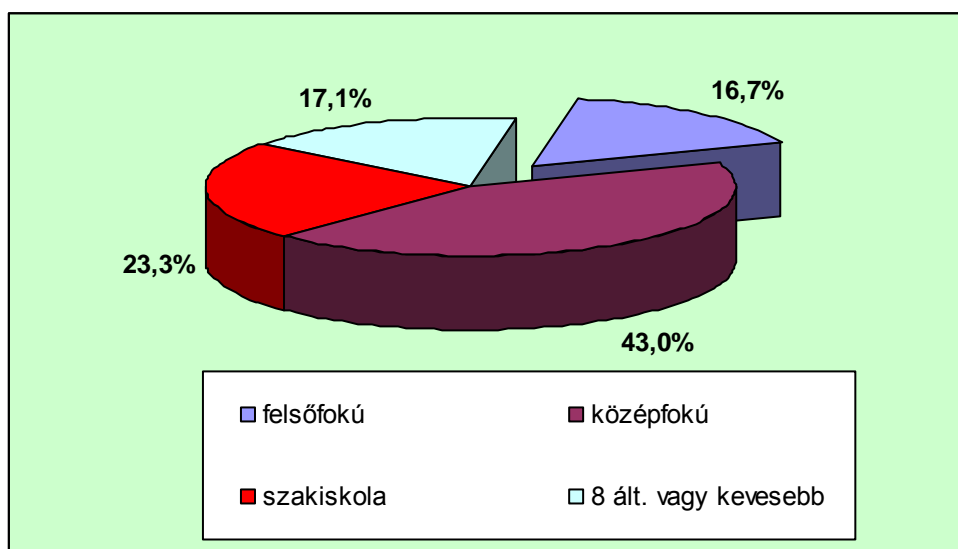

A válaszadók mintegy 1/3-1/3 arányban községekben ill. városokban élnek, 1/5-e lakik nagyvárosokban, és mindössze 12%-a fővárosi.

Az iskolai végzettségre is 152 fő adott értékelhető választ. A technikumot végzetteket, akiknek a száma mindössze 11 főt tett ki, összevontuk a középiskolai végzettségűekkel, és a továbbiakban, mint középfokú végzettségűeket említjük meg. Hasonlóképpen jártunk el azzal a 4 fővel is, akik nem fejezték be a 8 általánost, és akiket összevontuk a 8 általánost végzett válaszadókkal.

2. ábra

Iskolai végzettség

A legnagyobb arányt képező **középisikolai végzettségűek** közül a városokat ill. a községeket 1/3-1/3 arány jellemzi, míg 15-15%-ban, közel azonos arányban, ilyen végzettségű veseátültetettek a nagyvárosokban és a fővárosban élnek.

A **szakiskolát** végzettek esetében a kisebb települések dominanciája figyelhető meg, vagyis a szakmunkás veseátültetettek 43%-a él faluhelyen, és 1/3-a városban.

A **8 általános iskolát vagy kevesebbet** végzett veseátültetettek fele él községekben, 38%-a városokban.

A **felsőfokú végzettségűeknél** pont fordított a helyzet, vagyis 2/3-uk él, a fővárost is beleértve, nagyvárosokban.

2. A VIZSGÁLAT FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI

A veseátültetettek véleménye családi,- szociális és társadalmi kapcsolataikról:

- A véletlenszerű mintakiválasztás során 152 kitöltött kérdőív képezte a vesetranszplantáltak reprezentatív mintáját. A válaszadók mintegy 1/3-1/3 arányban községekben ill. városokban élnek, és csak 1/5-e lakik nagyvárosokban, és mindössze 13% a fővárosban. Végzettségüket tekintve 17%-nak van felsőfokú végzettsége, 43% középfokú, 23% szakmunkás, 17% pedig 8 általános iskolai vagy annál alacsonyabb végzettséggel rendelkezik.
- A veseátültetettek betegségükről átlagosan 15,4 éve tudtak. A válaszadók mintegy fele több mint 15 év óta tudott a vesebetegségéről, és csak csekély azok aránya (23 fő), akik 5 éven belül értesültek róla.
- A veseátültetettek átlagosan 4,8 éve kaptak új szervet, és a válaszadók mintegy felét 3 éven belül transzplantálták. Az új vesével való kedvező túlélési rátára mutat, hogy 1/3-uknál 5 évet is meghaladja a transzplantáció időpontja. Erre utal az is, hogy 1 főnek 28 éve, egynek pedig 19 éve volt vesetranszplantációja.
- A válaszadók (142 fő) mintegy 2/3-ának nincs betegségtudata, nem érzi magát betegnek, de mivel gyógyszereket kell szedniük, így teljesen egészségesnek sem tartják magukat. Közel 1/5-ük azonban teljesen egészségesnek érzi magát, és csak 16%-uk érzi úgy, hogy a transzplantációt követően is beteg.
- A veseátültetettek 2/3-a dolgozott a transzplantáció előtt, viszont ezt követően már csak 38%-uk vállal munkát. Azok közül, akik a transzplantációjukat követően jelenleg is dolgoznak, a szervátültetésük előtt 84%-uk dolgozott, így mindössze 16%-al bővült azoknak a köre, akik csak a transzplantációt követően váltak munkavállalóvá.
- A válaszadók több mint fele egyáltalán nem dolgozik. A rokkant nyugdíj mellett nem hivatalosan vállal munkát 14 %, és csak közel 1/3-ad részük dolgozik hivatalosan, rokkant nyugdíj mellett, vagy aktív keresőként. A munkát végző veseátültetetteknek (39 fő) több mint a fele részidős munkavállaló, 1/5-e pedig teljes munkaidőben tevékenykedik. Saját cégében dolgozik 7 fő, és nem jellemző erre a körre a nem hivatalosan végzett alkalmi munka, amelyet mindössze 3 fő folytat.
- A veseátültetettek két ok miatt nem vállalnak munkát (80 fő): az egyik tényező, hogy nem képesek dolgozni (41%), a másik jellemző pedig, hogy jól érzik így magukat, és egészségüket semmilyen veszélynek nem akarják kitenni (33%). Közel 1/5-e a válaszadóknak megpróbálta ugyan, hogy kapjon munkát, de amikor megtudták, hogy

transzplantált, akkor nem kapta meg az állást. 4% (4 fő) meg sem próbálta, hogy dolgozzon.

- A veseátültetetteknek betegségük alatt, a transzplantációt megelőzően stabilak voltak a családi kapcsolataik (141 fő), mert csak mintegy 1/5-ük jelezte, hogy ez alatt változás következett be. Ez utóbbinak a többsége (33 válaszra vonatkoztatva) inkább negatív tendenciájú volt, mert 39% elvált, 27% pedig külön költözött házastársától.
- A transzplantációt követően (138 fő) is csak közel 1/5-ük esetében következett be családi állapotukban változás. A veseátültetettek azon részének, akiknek a transzplantációt követően változott meg a családi állapota (34 válaszra vonatkoztatva), közel 2/3-ának a betegség idején is változott helyzete. A transzplantációt követő családi állapot változások jellegében eltérőek a betegség idején tapasztaltakéhoz, mivel ott inkább a család felbomlása volt a meghatározó elem, itt pedig az első három kategória közül kettő, amely szerint az egyedülálló életformát az együttélés (33%), valamint gyermek születése (25%) váltotta fel, mindenképpen a családi kohézió erősödésére utal. Azonban megjegyzendő, hogy a második kategóriát a válás (29%) jelenti.
- A veseátültetettek többsége nyitott az új kapcsolatokra, mivel 88 fő nyilatkozott e felől, míg 17 válaszó szerint az emberek idegenkednek egy transzplantálttal való kapcsolattól. 17 főnek pszichológusra, 14-nek pedig szociális munkás segítségére lenne szüksége.

Összességében megállapítható, hogy csak kisebb, a lényegét nem érintő elmozdulás következett be az előző felmérésünk óta, így az ott tett megállapításaink ezáltal további megerősítést nyertek.

Javaslatok:

1. Javasoljuk, hogy a vesetranszplantáltak körében minél szélesebb körben váljék ismertté, hogy a rokkant nyugdíj mellett milyen formában vállalhatnak munkát, és mely munkavégzés nem káros az egészségükre.
2. Javasoljuk a rendszeres klinikai ellenőrző vizsgálatok alkalmával kiemelten foglalkozzanak azokkal, akik saját bevallásuk szerint nem képesek dolgozni, kiderítve ennek esetleges egészségügyi és szociális vonzatait.
3. Javasolunk széleskörű társadalmi párbeszédet, ismeretterjesztő akciókat, programokat, hogy minden transzplantált azonos eséllyel vehessen részt a munkaerő piacon, és ne szenvedjen hátrányt azért, mert transzplantált.
4. Javasoljuk a transzplantáló centrumokban szociális gondozó alkalmazását.

5. Javasoljuk, hogy minden transzplantációt végző intézmény rendelkezzen olyan a szervátültetésre specializálódott pszichológussal, aki szükség esetén nemcsak a frissen műtötteknek tud segítséget nyújtani, hanem a későbbiekben is kezelni tudja a transzplantáltak lelki problémáit.
6. A veseátültetettek elég nyitottak az új kapcsolatokra, ezért javasoljuk fokozatosan olyan klubok, kommunikációs fórumok létrehozását, ahol a szervátültetettek minden kötöttség nélkül tudnának egymással találkozni, és kicserélhetik gondolataikat, megbeszélhetik ügyes-bajos problémáikat.

3. A VESEÁTÜLTETETTEK CSALÁDI,- SZOCIÁLIS ÉS TÁRSADALMI HELYZETE A PRIMER FELMÉRÉS ALAPJÁN

3.1. A transzplantáció hatása a veseátültetettek életmódjára

3.1.1. A betegség kezdetének időpontja

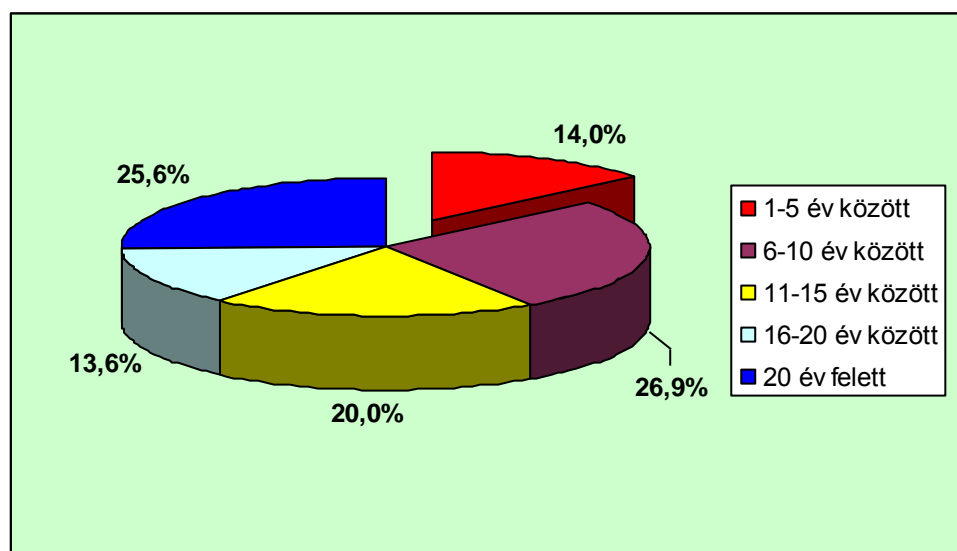
Kérdőív 3. pontja

A válaszadóknak évszám beírásával kellett megjelölniük azt az évet, amikor a betegségük elkezdődött, amely végül transzplantációval végződött.

A kérdésre értékelhető választ 152 fő adott, és mindössze 1 fő nem jelölt meg évszámot.

3. ábra

Betegség kezdete

A válaszolók betegségükről meglehetősen régen, vagyis átlagosan 15,4 éve tudtak. A legkisebb érték 1 év, míg a legnagyobb 47 év volt. Mintegy fele több mint 15 év óta tud a vesebetegségéről, és csak csekély azok aránya (21 fő), akik 5 éven belül értesültek róla.

A fővárosban és városban élők (35-35%) tudtak legrégebben betegségükről, míg a községekben élők 1/3-a 6-10 éve, 28 %-a pedig 11-15 éve értesült erről.

Az iskolai végzettséget tekintve e vonatkozásban szignifikáns eltérések alig mutathatók ki. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők 21%-a 1-5 éve, 33%-uk pedig több mint 20 éve tud a vesebetegségéről. A 8 általános vagy kevesebb iskolai végzettségűek 35%-a csak 6-10 éve, míg 3,8%-a 16-20 év tud betegségéről. A többi kategória átlag körüli értéket mutat.

3.1.2. A szervátültetés időpontja

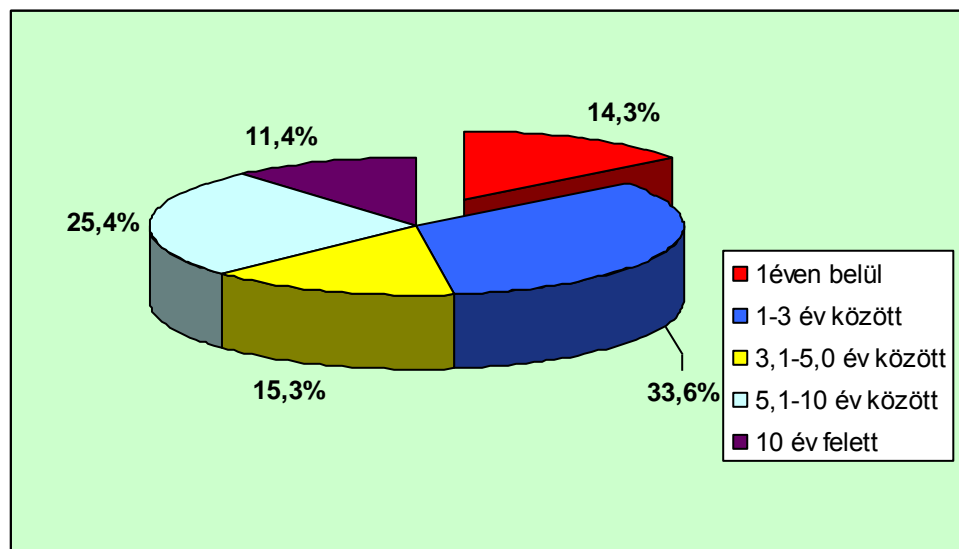
Kérdőív 4. pontja

A válaszadóknak az évszám beírásával kellett megjelölniük azt az évet, amikor a transzplantációjuk volt. A kérdőíves felmérés során ugyan nem kérdeztünk rá, hogy hány veseátültetése volt, azonban 8-an jelöltek meg két ill. 1 fő három transzplantációt. Azoknál, akik több műtéten estek át, mindig az utolsó szervátültetés időpontját vettük alapul.

A kérdésre minden válaszadó, vagyis 152 fő adott értékelhető választ.

4. ábra

A vesetranszplantáció időpontja

A veseátültetettek átlagosan 4,8 éve kaptak új szervet, és a válaszadók mintegy felét 3 éven belül transzplantálták. Az új vesével való kedvező túlélési rátára mutat, hogy 1/3-uknál 5 évet is meghaladja a transzplantáció időpontja. Erre utal az is, hogy 1 főnek 28 éve, egynek pedig 19 éve volt a szervátültetése.

A fővárosi veseátültetettek 29%-ának több mint 10 éve, míg a községben lakók 1/3-ának 5-10 évvel ezelőtt volt a vesetranszplantációja. A nagyvárosokban lakók fele, míg a városokban élők 40%-a 1-3 év között esett át a szervátültetésen.

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők ¼-ének több mint 10 éve, a középfokú végzettségűek 1/3-ának 5-10 éve végeztek veseátültetést. Külön ki kell emelni, hogy a 8 általános vagy kevesebb iskolai végzettségűek közel fele 1-3 éve kapott új vesét.

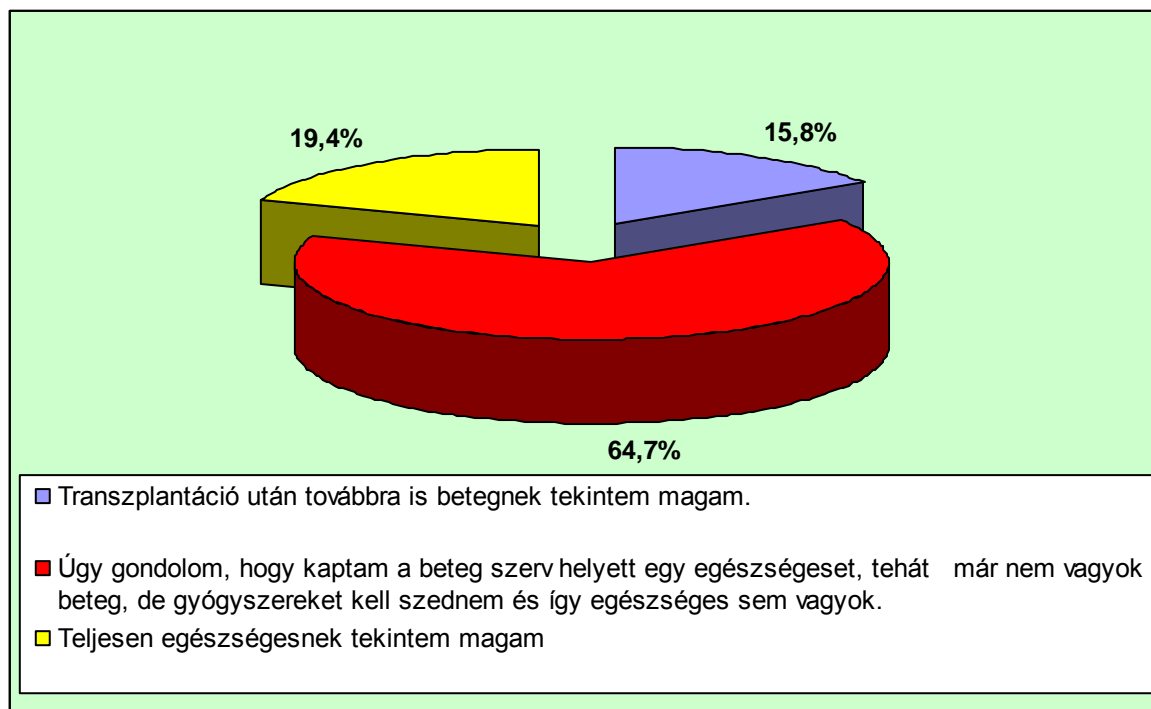
3.1.3. A veseátültetettek véleménye a szervátültetés utáni állapotukról

Kérdőív 5. pontja

A válaszadók a rájuk leginkább jellemző megállapítást jelölték be. A kérdésre értékelhető választ 142 fő adott.

5. ábra

A veseátültetettek véleménye a szervátültetés utáni állapotukról

A válaszadók mintegy 2/3-ának nincs betegségtudata, azaz nem érzi magát betegnek, de mivel gyógyszereket kell szedniük, így teljesen egészségesnek sem tartják magukat. Közel 1/5-ük azonban teljesen egészségesnek érzi magát, és csak 16% érzi úgy, hogy a transzplantációt követően is beteg.

A budapesti veseátültetettek 41%-a teljesen egészségesnek érzi magát, míg ezzel szemben a községben lakóknak csak mindössze 6%-a tarja magát annak. A falun és a városokban élő veseátültetettek közel 3/4-e nem érzi magát betegnek, de nem is teljesen egészséges, mert gyógyszereket kell szedniük. Külön ki kell még emelni, hogy a városokban élő vesetranszplantáltaknak csak a 6%-a tarja magát betegnek.

Az iskolai végzettséget tekintve a felsőfokú végzettségűeknek csak 9%-a érzi magát betegnek, míg a 8 általános vagy kevesebb iskolai végzettségűek 1/4-e érzi, hogy a transzplantációt követően is beteg, és ez utóbbi kategóriában csak 4% érzi magát teljesen egészségesnek.

Az 1 éven belüli szervátültetettek 85%-a véli úgy, hogy a beteg szerv helyett kapott egy egészségeset, de azért nem teljesen egészséges, mert gyógyszereket kell szednie. Ugyanígy vélekedik az 5-10 év közötti veseátültetettek közel ¾-e is. A 3-5 éve transzplantáltak 1/3-a tartja magát betegnek, és csak 4% érzi úgy, hogy teljesen egészséges.

3.2. A veseátültetettek szociális helyzete

A veseátültetettek szociális vonatkozásainál azt vizsgáltuk, hogy vajon dolgoznak-e, ha igen akkor milyen formában, ha nem, akkor melyek ennek a fő indítékai.

3.2.1. A veseátültetettek transzplantáció előtti és az azt követő munkaviszonya

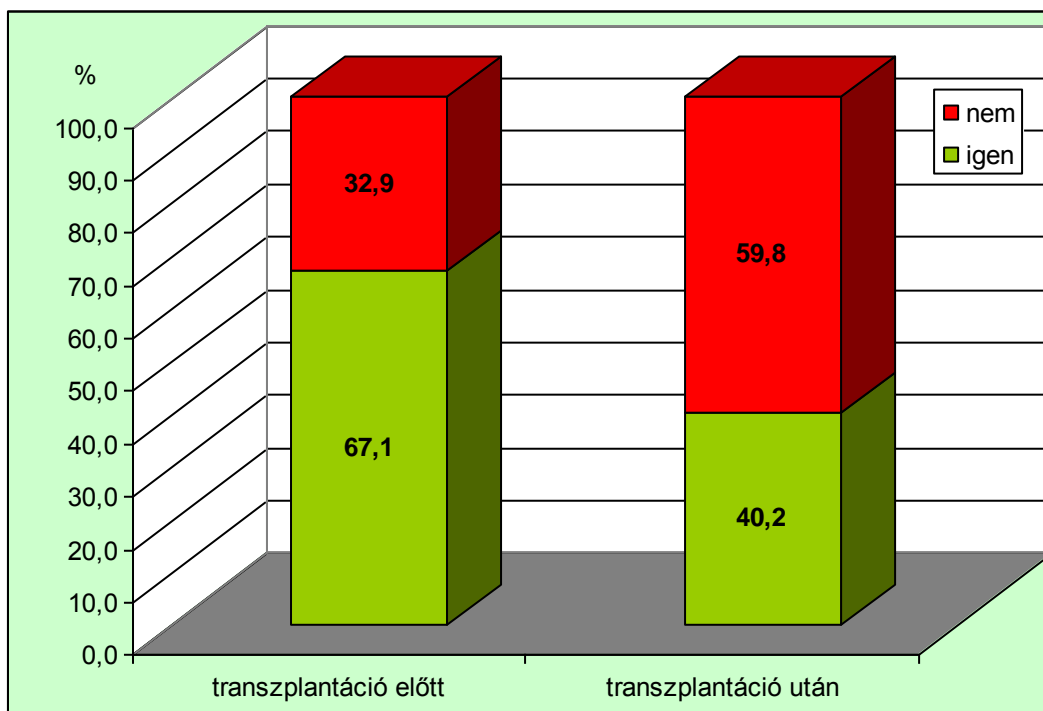
Kérdőív 6. pontja

Azt vizsgáltuk, hogy a veseátültetettek mekkora hányada dolgozott a szervátültetés előtt, betegsége idején, és milyen százalékban váltak munkavállalóvá a szervátültetést követően.

A kérdésre minden válaszadó, vagyis 152 fő adott értékelhető választ.

6. ábra

Dolgozott-e a transzplantáció előtt, és dolgozik-e most, a műtétet követően

A munkaviszony tendenciái homlokegyenest ellentétes jelleget mutatnak, vagyis amíg a veseátültetettek 2/3-a dolgozott a transzplantáció előtt, ezt követően már csak 40%-uk vállalt munkát. A veseátültetettek azon része, akik a transzplantációjukat követően jelenleg is dolgoznak, 84%-ban előtte is dolgoztak, és csak mindössze 16%-al bővült azoknak a köre, akik csak a transzplantációt követően váltak munkavállalóvá.

A transzplantációt követően a válaszadók közül összesen 61 fő vállalt munkát. A fővárosban ennek 18%-a (12% él ott), a nagyvárosokban pedig ¼-e (19% él ott) vállalt munkát, szemben a községekkel, ahol az ott élő 35 %-ból csak 27 % állt munkába.

Az iskolai végzettséget tekintve, a transzplantációt követően munkát vállalóknak 29%-át a felsőfokú végzettséggel rendelkezők, 40%-át a középfokú végzettségűek, 20%-át a szakmunkások, míg 11%-át a 8 vagy alacsonyabb iskolai végzettségűek alkotják.

A szervátültetést követően 1/3 arányban azok dolgoznak, akiknek a műtétje 1-3 éve volt, ¼ arányban az 5-10 éve, ill. 1/5-öd részben, akiknek már 10 évnél is régebben volt a szervátültetése. Viszont kevesen (9%) dolgoznak azok a transzplantáltak, akiknél a műtét 3-5 évvel ezelőtt volt.

3.2.2. A veseátültetettek jelenlegi státusza

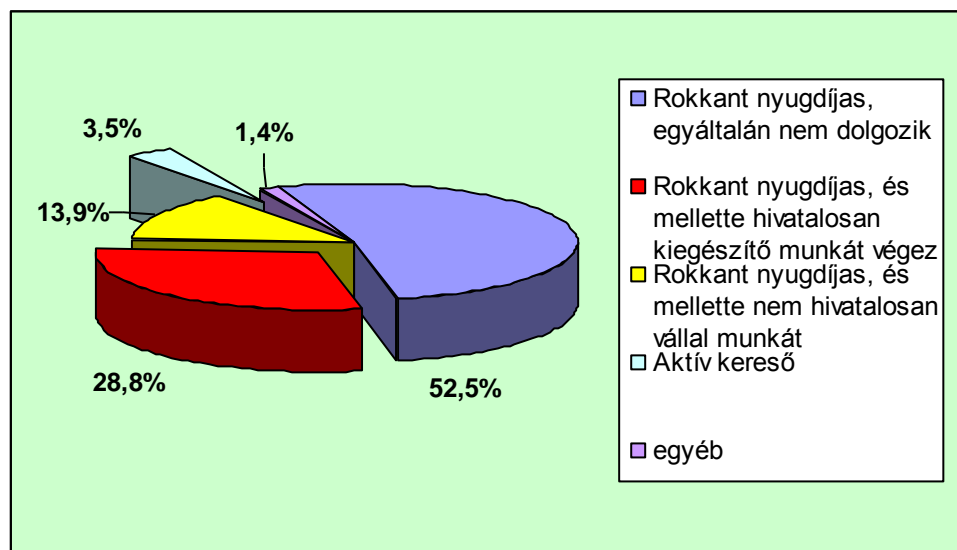
Kérdőív 7. pontja

A szervátültetetteket - állapotuknak és a kezelő orvos véleményezésének megfelelően – kérvényezésükre rokkant nyugdíjba helyezik. A „rokkantosság” többnyire a transzplantációt megelőző betegség folyamán már megtörténik. Léteznek – igaz nem sokan – olyan vesetranszplantáltak, akik mind a dialízis idején, mind a transzplantáció után aktív munkavállalók maradtak. Mindezek ismeretében kérdeztük meg a veseátültetetteket a munkavállalási szokásokról.

A kérdésre minden válaszadó, vagyis 152 fő adott értékelhető választ.

7. ábra

A veseátültetettek jelenlegi státusza

A veseátültetettek több mint fele egyáltalán nem dolgozik. A rokkant nyugdíj mellett nem hivatalosan vállal munkát 14 %, és csak közel 1/3 részük dolgozik hivatalosan, a rokkant nyugdíj mellett, vagy aktív keresőként. Az egyéb kategóriába két diákot soroltunk be.

A fővárosban élők 59%-a a rokkant nyugdíja mellett hivatalosan vállal munkát, míg a nagyvárosokban csak 1/3 arányú ez a tevékenység. A városokban nem dolgozik a rokkant nyugdíjasok 57%-a, míg a falvakban ez az érték már 62%-ot tesz ki.

A felsőfokú végzettségű vesetranszplantáltak közel fele vállal a rokkant nyugdíja mellett hivatalosan munkát, és 17%-uk aktív kereső. A középfokú végzettségűek 1/3-a végez rokkant nyugdíj mellett hivatalosan munkát, több mint a fele azonban nem dolgozik. A szakiskolát végzettek esetében ez az arány tovább romlik, ugyanis 60% egyáltalán nem dolgozik a rokkant nyugdíj mellett, és ez fokozottan igaz a 8 általános vagy kisebb iskolai végzettséggel rendelkező transzplantáltakra, akiknek mintegy 2/3-uk nem dolgozik.

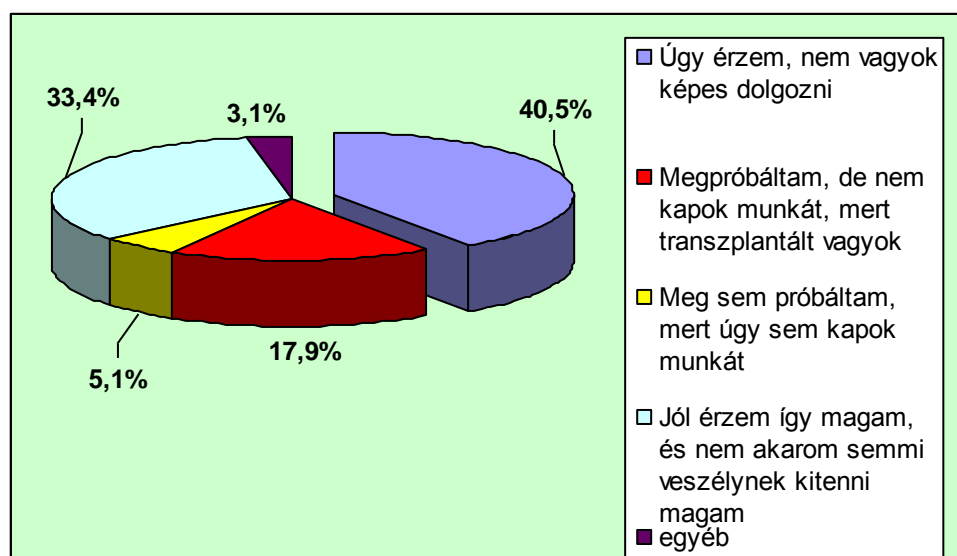
3.2.3. A nem dolgozó veseátültetettek indokai

Kérdőív 8. pontja

A kutatás során azt kívántunk megtudni, hogy akik nem dolgoznak, annak mi lehet az oka. Erre a kérdésre csak a kérdőív ezt megelőző 7. pontja 1. alpontjában lévők válaszolhattak, vagyis azok, akik jelezték, hogy egyáltalán nem dolgoznak. A kérdésre értékelhető választ 80 fő adott.

8. ábra

A nem dolgozó veseátültetettek indokai

A megjelölhető öt válasz közül kettőre koncentrálnak a kérdésre adott indokok. Az egyik, hogy nem képesek dolgozni (41%), a másik pedig, hogy jól érzik így magukat, és semmi veszélynek nem akarják kitenni egészségüket (33%). Ez utóbbiak közül egy válaszadó külön is megjegyezte, hogy háztartásbeli, és energiáinak nagy részét a családdal (unokákkal, idős beteg szülőkkel való törődés) köti le. Közel 1/5-e a válaszadóknak megpróbálta ugyan, hogy kapjon munkát, de amikor megtudták, hogy transzplantált, akkor nem kapta meg az állást. 3% (4 fő) meg sem próbálta, hogy dolgozzon. Az egyéb kategóriába, az előző pontban is említett két diákot és egy idős nyugdíjast soroltunk be.

Az esélyegyenlőség problémaköre különösen a nagyvárosokban adna tennivalót, mert az ott élő transzplantáltak fele a műtétje következtében nem kap munkát, és csak kevesebben érzik úgy, hogy nem képesek dolgozni (23%), jól érzik munka nélkül magukat (15%). A többi kategóriában jelentős eltérések nincsenek.

Az iskolai végzettséget tekintve a nem dolgozó felsőfokú végzettségűek 60%-a jól érzi magát, vagyis megvan minden munkát jelentő tevékenység nélkül. A szakmunkások esetében közel 2/3-uk érzi úgy, hogy nem is tudna dolgozni.

Az 1 éven belül transzplantáltak számára még nem feltétlen javasolt a munka, így teljesen érthető, hogy több mint a fele egyenlőre úgy véli, nem képes dolgozni, a másik része viszont úgy gondolja, jó neki ez az állapot. Meglepő viszont, hogy a régebbi - 3-5 év közötti - veseátültetésen átesettek több mint a fele úgy véli, hogy nem is képes dolgozni. Ezzel ellentétben az 5-10 év közötti szervátültetettek 1/3-a szeretne munkát vállalni, de ha megtudják, hogy transzplantált, akkor nem kívánják foglalkoztatni.

3.2.4. A dolgozó veseátültetettek munkavállalási kategóriái

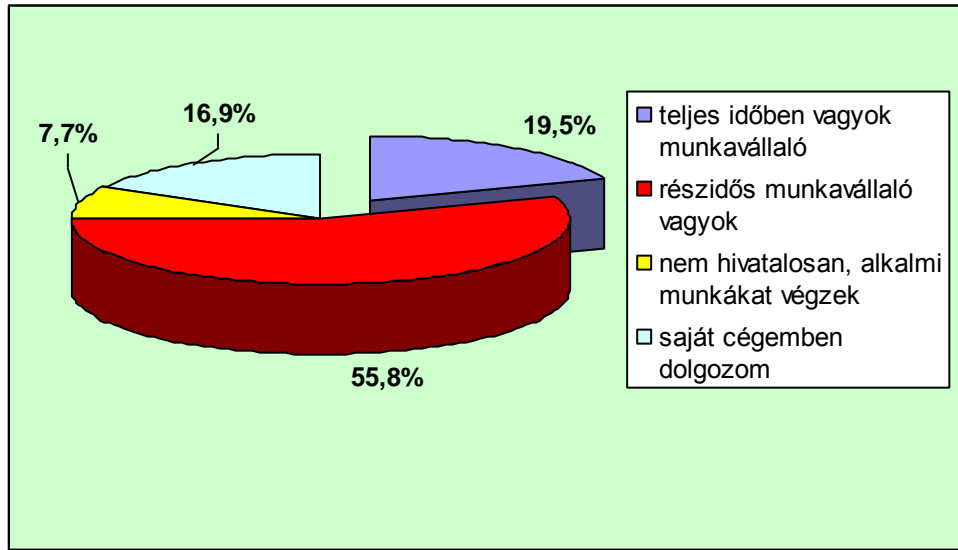
Kérdőív 9. pontja

Dolgozó veseátültetettek közé az aktív dolgozókat, valamint azokat soroltuk be, akik ugyan rokkant nyugdíjasok, de mellette hivatalosan vállalnak munkát.

A kérdésre értékelhető választ 40 fő adott.

9. ábra

A dolgozó veseátültetettek munkavállalási kategóriái

A munkát végző veseátültetettek több mint a fele részidős munkavállaló, 1/5-e pedig teljes munkaidőben tevékenykedik. Saját cégében dolgozik 7 fő, és nem jellemző erre a körre a nem hivatalosan végzett alkalmi munka, amelyet mindössze 3 fő folytat.

A részmunkaidőben való foglalkoztatás a fővárosra 2/3 arányban, és a községekre közel 4/5 arányban jellemző.

Az iskolai végzettségnél a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 1/3-át teljes munkaidőben, míg a szakiskolát végzetteknek több mint a 4/5-ét részmunkaidőben foglalkoztatják.

1. táblázat

A dolgozó veseátültetettek munkavállalási kategóriáinak a státusz szerinti megoszlása

Státusz	Teljes idejű munkavállaló	Részidős munkavállaló	Nem hivatalosan alkalmi munkákat végez	Saját cégében dolgozik	Összesen
Aktív dolgozó	60,0%/ 3 fő	-	20,0%/ 1 fő	20,0%/ 1fő	100,0%/ 5 fő
Rokkant nyugdíjas, és mellette hivatalosan kiegészítő munkát végez	14,7%/ 5 fő	61,8% / 21 fő	5,9%/ 2 fő	17,6/ 6 fő	100,0%/ 34 fő

A táblázatból kitűnik, hogy amíg a nem túl nagyszámú aktív dolgozókra inkább a teljes munkaidős foglalkoztatási forma a jellemző, addig a rokkant nyugdíj mellett hivatalosan munkát vállalóknál inkább a részdíós munkavégzés a meghatározó.

3.3. A veseátültetettek társadalmi helyzete

A veseátültetettek társadalmi helyzetének elemzésekor vizsgáltuk a betegség idején és a transzplantációt követően a családi állapotban bekövetkezett változásokat, valamint kitértünk a szervátültetettek emberi kapcsolataira is.

3.3.1. A családi állapot megváltozása a betegség idején

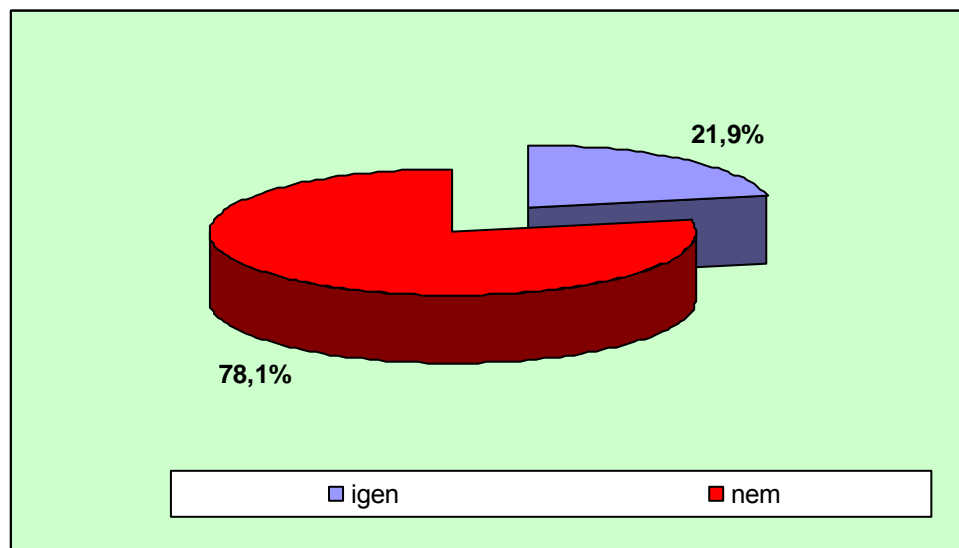
Kérdőív 10. pontja

A vesebetegségek sokszor több évre vagy évtizedekre is visszanyúlnak, amelyeknek egyenes következményeként egyes családi kötelek meglazulhatnak, és különféle változások jellemezhetik a család szerkezetét.

A kérdésre értékelhető választ 141 fő adott.

10. ábra

Családi állapota megváltozott-e a betegsége idején?

A veseátültetettek esetében úgy tűnik stabilnak mondhatóak a családi kapcsolatok, mert csak mintegy 1/5-ük jelezte, hogy változás következett be.

A lakhelyet tekintve a fővárosi veseátültetettek családi állapotában következett be egyedül nagyobb változás (50%), míg a városokban élőknel ez az arány csak 12%.

Az iskolai végzettség tekintetében nagyobb családi állapot változás csak a felsőfokú végzettségűeknél következett be, 1/3-uk már más családi kötelékben él.

A betegség időtartamát is figyelembe véve nagyobb volt a családi állapotban bekövetkezett változás a 11-20 év közötti, hosszú betegségi fázisok következtében.

A kérdés további részét azoknak tettük fel, akik azt jelezték, hogy megváltozott a családi állapotuk a betegség idején, vagyis a kérdőív 10. kérdésére IGEN választ adtak. Erre kérdésre több választ is lehetett adni, így a 31 válaszadó 33 válasz adott, vagyis 1 válaszadó átlagosan 1,06 értékelhető választ jelölt meg.

11. ábra

A családi állapot megváltozásának formái a betegség idején

A viszonylag alacsony mintaelem-számból inkább csak tendenciákat lehet megállapítani, így a válás a falun élőkre (4 fő) és a fővárosiakra (3 fő), míg a külön költözés (4 fő) pedig a városiakra volt jellemző. Az iskolai végzettséget tekintve szignifikáns különbségeket nem lehetett megállapítani.

3.3.2. A családi állapot megváltozása a transzplantációt követően

Kérdőív 11. pontja

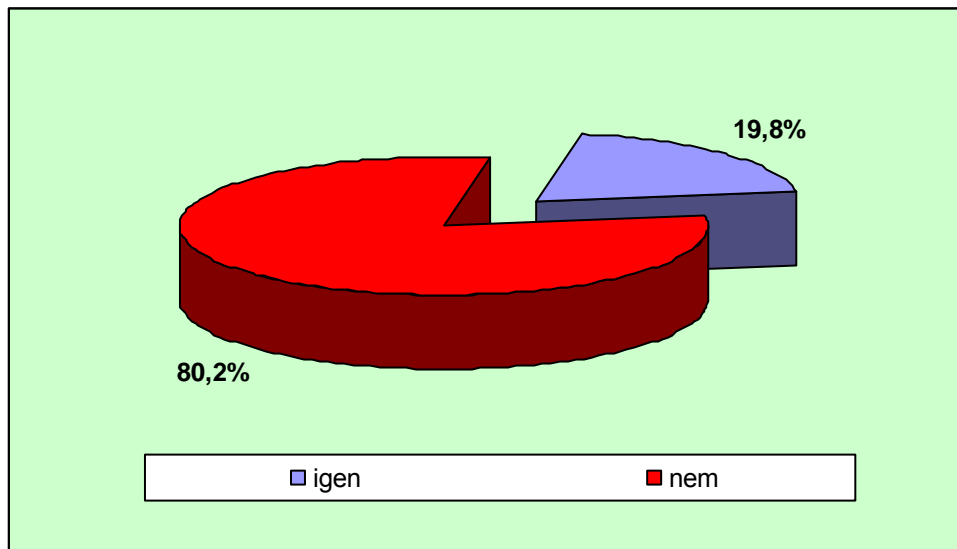
A szervátültetéssel megváltozik az addig folytatott életmód, és jellegében egy más, új életvitelhez kell a családnak is alkalmazkodnia. Ennek következtében azonban egyes családi kötelékek meglazulhatnak, és különféle változások jellemezhetik a család szerkezetét.

Ugyanakkor az addig egyedül élő beteg életét a transzplantáció gyakran pozitív irányba változtatja a párkapcsolat, család tekintetében.

A kérdésre értékelhető választ 140 fő adott.

12. ábra

Családi állapota megváltozott-e a transzplantációt követően?

A transzplantációt követően a családi állapot arányaiban hasonlóképpen változott, mint azt a betegség idején tapasztaltunk, vagyis csak közel 1/5-ük esetében következett be változás. A válaszadók azon részének, akiknek a transzplantációt követően változott meg a családi állapota, azok közel 2/3-ának a betegség idején is változott a helyzete.

A fővárosban lakó veseátültetetteknel a felét is eléri a családi állapot megváltozása, míg a városokban élőknel inkább a stabilitás figyelhető meg, mivel mindössze 13%-nál változott meg a családi háttér.

Az iskolai végzettség tekintetében nagyobb, az átlagot meghaladó családi állapot változás csak a felsőfokú végzettségűeknel következett be, akiknek több mint 1/4-e más családi kötelékben él.

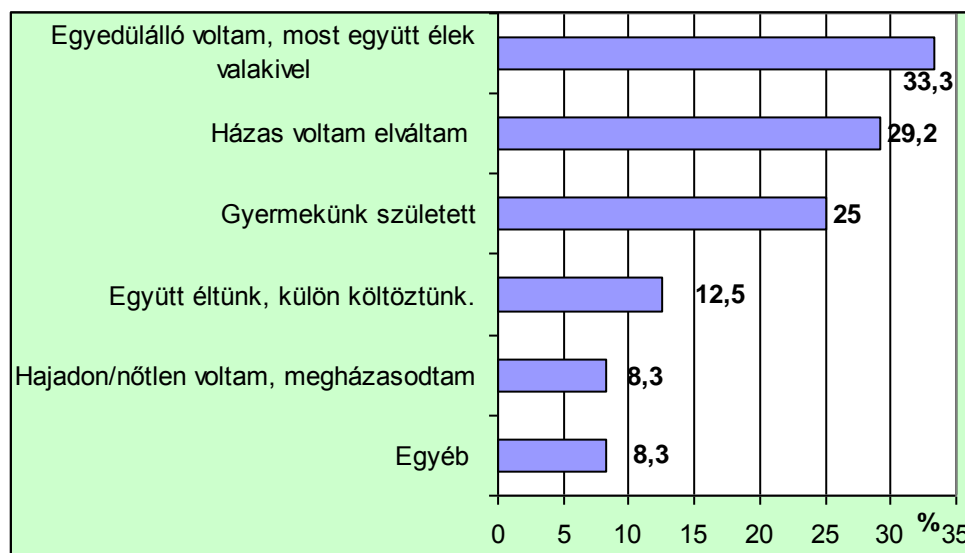
A transzplantáció időpontját tekintve, veseátültetettek családi állapota, az alábbi szerint változott meg:

- a műtétet követően 3-5 évvel 1/3-uknak,
- a szervátültetést követő 10 év után pedig 43%-uknak változott meg a családi viszonya.

A kérdés további részét azoknak tettük fel, akik azt jelezték, hogy a szervátültetést követően megváltozott a családi állapotuk, vagyis a kérdőív 11. kérdésére IGEN választ adtak. Erre kérdésre több választ is lehetett adni, így a 30 válaszadó 34 válasz adott, vagyis 1 válaszadó átlagosan 1,13 értékelhető választ jelölt meg.

13. ábra

A családi állapot megváltozásának formái a transzplantációt követően

A transzplantációt követő családi állapot változások jellegében eltérőek a betegség idején tapasztaltakéhoz, mivel ott inkább a család felbomlása volt a meghatározó elem, itt pedig az első három kategória közül kettő, amely szerint az egyedülálló életformát az együttélés (33%) váltotta fel, valamint gyermek született (25%), mindenképpen a családi kohézió erősödésére utal. Azonban külön említésre méltó, hogy a második helyen még így is a válás szerepel (29%).

A felsőfokú végzettségűek közül több az elvált (4 fő), míg a középfokú végzettségűekre az új kapcsolatok a jellemzőek, vagyis most együtt élnek valakivel (6 fő).

3.3.3. A veseátültetettek véleménye a társadalmi kapcsolatokról

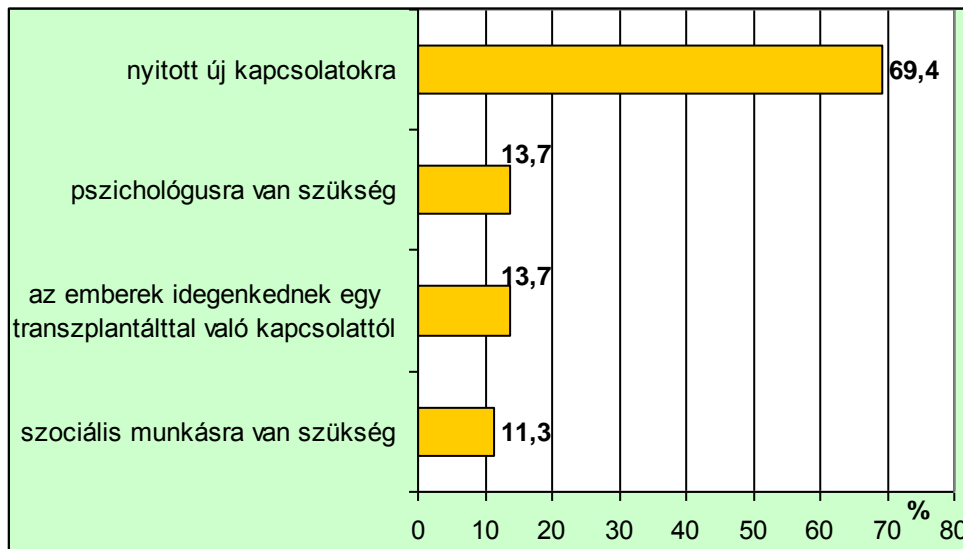
Kérdőív 12. pontja

A kérdésre adandó válaszok során arra törekedtünk, hogy megtudjuk, hogyan viszonyulnak a veseátültetettek az új kapcsolatokhoz, mennyire nyitottak, ill. mennyire érzik szükségét, hogy új életüket, társadalmi reintegrációjukat a transzplantáció után pszichológus, és/vagy szociális munkás segítse.

A kérdésre több választ is lehetett adni, így a 126 válaszadó 136 válasz adott, vagyis 1 válaszadó átlagosan 1,08 értékelhető választ jelölt meg.

14. ábra

A veseátültetettek emberi kapcsolatai

Egyértelműen megállapíthatjuk, hogy a veseátültetettek többsége nyitott az új kapcsolatokra, mivel 88 fő nyilatkozott e felől, míg 17 válaszadó szerint az emberek idegenkednek egy transzplantálttal való kapcsolattól. 17 főnek pszichológusra, 14-nek pedig szociális gondozásra lenne szüksége.

A válaszadóknak az átlagtól eltérő véleménye az emberi kapcsolatokról:

- **Nyitottak új kapcsolatok kialakítására:** a fővárosban, a nagyvárosokban és a községekben élők, a felsőfokú, és szakiskolai végzettségűek, a szervátültetés után munkát vállalók, valamint azok, akiknek megváltoztak a családi kapcsolataik a transzplantáció után.
- Az emberek **idegenkednek** az ismeretlentől, vagyis **egy transzplantálttal való kapcsolattól:** a községekben és a nagyvárosokban élők, a 8 általános vagy annál kisebb iskolai végzettséggel rendelkezők, a szervátültetés után munkát nem vállalók, és akiknek megváltoztak a családi kapcsolataik a transzplantáció után.
- A szervátültetés után **pszichológusra lenne szükségük** a történetek feldolgozására: a fővárosban és a nagyvárosokban élőknek, a középfokú végzettséggel rendelkezőknek, a szervátültetés után munkát vállalóknak, és akiknek nem változtak meg a családi kapcsolataik a transzplantáció után.
- **Szociális gondozásra** lenne szükségük a transzplantáció után: a nagyvárosokban élőknek, a 8 általános vagy kisebb iskolai végzettséggel rendelkezőknek, a szervátültetés után munkát vállalóknak, ill. akiknek nem változtak meg a családi kapcsolataik a transzplantációt követően.

MELLÉKLETEK